

Foto: Susanne Mertz / Tegning: Britt Boesen

ET URBANT NATURCENTER PÅ ENERGICENTER VOLDPARKEN

VISIONSOPLÆG

VERS. 12NOV2013

Forord

af Lokaludvalgets formand

Brønshøj-Husum har en enestående urban natur med områder som Utterslev Mose, Vestvolden, Gyngemosen og Kagsmosen. Urban natur er den natur, som man finder i Københavnsområdet og som mange mennesker har en umiddelbar adgang til. Lokaludvalget ønsker at flere får bedre forhold til at færdes her i hverdagen og bruger den i løbet af skoletiden, arbejdstiden og fritiden. Der er derfor et behov for et sted, som udgør den fysiske og organisatoriske ramme for natur- og kulturhistorisk formidling.

Naturcenteret indgår som et projekt i Bydelsplan for Brønshøj-Husum 2013. Dette visionsoplæg er udarbejdet i forlængelse heraf for at give et mere gennearbejdet bud på, hvordan et naturcenter placeret på EnergiCenter Voldparken kan være et mødested med umiddelbar adgang til Utterslev Mose og Vestvolden.

Christian Hesselberg

Et urbant naturcenter

Det er påvist, at børn der opholder sig i naturen i højere grad udvikler deres motorik, balance, fysisk formåen, ”på-hitsomhed“ og modstandskraft mod sygdom end de børn der primært opholder sig indendørs. Alene af den grund er det vigtigt at forbedre mulighederne for børnenes leg og læring i naturen.

Et forslag om et urbant naturcenter på EnergiCenter Voldparken i Husum handler om at få etableret en facilitet i Københavns Kommune, der kan formidle den særlige bynære natur med afsæt i de lokale forudsætninger. Udgangspunktet skal være en bygning, der kan være mødestedet for ture i naturen, fungere som naturværksted og udstillingslokaler for et bredt publikum, men også være rammen om en vifte af naturpædagogiske faciliteter i området, der både henvender sig til børn og voksne. Området er i naturmæssigt henseende primært karakteriseret ved fæstningskanalen og Utterslev Mose – det største ferskvandsområde i København omkranset af et varieret landskab af rør, græs, krat og træer.

Den omkringliggende bebyggelse er primært karakteriseret ved den almene boligbebyggelse Tingbjerg og Voldparken. Boligområder som har brug for et løft. Et naturcenter i området kan spille en vigtig rolle med hensyn til at skabe nye fællesskaber omkring havedyrkning, dyrehold og bålhytteaktiviteter mm. Også den almene sundhed i bydelen har brug for et løft og her kan naturen noget helt særligt, når det f.eks. sker i form af naturskattejagt eller kulturhistorisk vandring på Vestvolden.

Ønsket om et naturcenter på EnergiCenter Voldparken er vokset frem i forbindelse med etableringen af EnergiCenter Voldparken. ”EnergiCenter Voldparken har siden

visionerne begyndte at spire frem i 2008 udviklet sig til et unikt eksempel på, at lokale aktører med støtte fra en områdeindsats kan stå sammen og vende udviklingen af en nedslidt og lukket skole til et nyt centrum for liv og energi.”(Helhedsplan for ECV) EnergiCenter Voldparken ønsker at samle sundhed, idræt, natur og kultur, og Brønshøj Husum Lokaludvalg, der gennem hele processen har været visionsbærere, har i de to sæt bydelsplaner beskrevet ønsket om at få etableret et naturcenter eller som her beskrevet - et urbant naturcenter.

Om processen indtil nu og fremover

Efter et naturcenterseminar for Lokaludvalget i efteråret 2012 blev der nedsat en arbejdsgruppe bistået af lokaludvalgssekretariatet med det formål at få udviklet projektet. I slutningen af maj 2013 blev der afholdt et inspirationsseminar for forskere, embedsmænd, projektledere, naturvejledere, faglærere, lokaludvalgsmedlemmer m.fl. ud fra det formål at indkredse profilen for et kommende naturcenter på EnergiCenter Voldparken. Inputtet fra inspirationsseminaret er efterfølgende blevet bearbejdet og præsenteret i dette visionsoplæg.

Formålet med dette visionsoplæg er at fortsætte ideudviklingen og etablere partnerskaber omkring det ønskede naturcenter med aktiviteterne som det mest centrale. Med andre ord er det hensigten at dette visionsoplæg kan inspirere og skabe afsæt for en kvalificering af projektet, så der til sidst fremstår et produkt som hverken politikere eller fonde kan lade være med at kaste deres kærlighed og penge efter.

Lokaludvalget 22. august 2013

Naturcenter arbejdsgruppen består af repræsentanter for Brønshøj-Husum lokaludvalg og dets sekretariatsmedarbejdere, samt repræsentant for Områdefornyelse Husum og Kontoret for Bæredygtig Udvikling/Børne- og Ungeforvaltningen.

Området

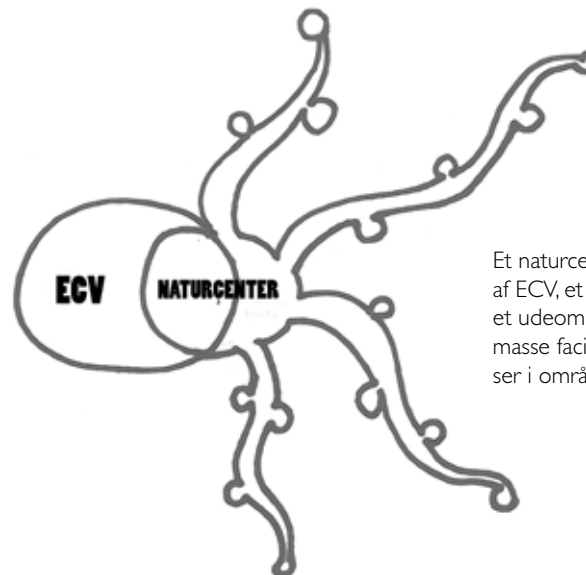
Et naturcenter på EnergiCenter Voldparken vil befinde sig lige der, hvor to af Københavns større grønne og blå områder mødes: Vestvolden og Utterslev Mose. Vestvolden er et 15 km. langt forsvarsanlæg etableret sidst i 1800 tallet og Utterslev Mose er som naturområde og park etableret i perioden 1938-43. Såvel Utterslev Mose som Vestvolden er fredet og Vestvolden er desuden klassificeret som et fredet fortidsminde. Der er tale om to sammenhængende naturområder af stor rekreativ og biologisk kvalitet, men som det fremgår af plejeplanerne for begge områder er der rigtig meget der kan gøres for at styrke den biologiske mangfoldighed og de rekreative udfoldelsesmuligheder.

Vandet i området spiller en vigtig rolle i Københavns forsvars- og miljøhistorie. Utterslev Mose har i en tidligere form fungeret som drikkevands reservoir og har senere sammen med Vestvolden været en del af et samlet oversvømmelsesplanlægning fra Avedøre til Klampenborg.

Også som spildevandsrecipient har både Fæstningskanalen og Utterslev Mose været i spil og lider i dag under en kraftig forurening som indvirker på såvel dyrelivet som plantelivet.

På begge sider af Vestvolden ligger der store udsatte byområder (Tingbjerg og Voldparken/Gadelandet), der begge topper i de kommunale statistikker over de mest utrygge områder i byen.

EnergiCenter Voldparken er båret af en vision om at skabe et samlingssted for borgerne i Brønshøj, Husum og Tingbjerg ved at tilbyde fysiske og organisatoriske rammer for aktiviteter inden for sundhed, idræt, natur og kultur. ECV rummer i dag Områdefornyelse Husum, et frivillighedscenter, 12 udflytterbørnehaver med 450 børn og danner ramme for en lang række foreningsaktiviteter.

Et naturcenter er både en del af ECV, et selvstændigt hus, et udeområde på ECV og en masse faciliteter og forbindelser i området

Naturcenteret – profil og funktionaliteter

I centrum for den brede vifte af naturaktiviteter, der skal blomstre op omkring Vestvolden og Utterslev Mose skal der være en naturcenterbygning med plads til udstillinger og naturværkstedaktiviteter. I udgangspunktet arbejdes der på, at det urbane naturhus funktionelt skal integreres i det samlede ECV kompleks, med de gevinster det vil have i forhold til at integrere cafe, toilet og trække på mødelokaler.

Målgrupper

Der er tale om et åbent hus, som også kan fungere som indgang til Energicenteret fra Akandevej. Der er alle ugens dage åbent for besøgende som er interesserede i Utterslev Mose og Vestvoldens natur og kulturhistorie. I dagtimerne vil bygningen fungere som et vigtigt supplement og afsæt til alle de udenørs naturpædagogiske faciliteter og forløb for børn, lærere og pædagoger. Om eftermiddagen og aftenen vil foreningslivet og fritidsordningerne kunne indtage lokalerne.

I weekenderne vil det i særdeleshed være bydelens borgere, besøgende fra Vestvolden og Utterslev Mose, der vil nyde godt af at kunne slutte eller starte turen ud i området med en kop kaffe og en spændende og vedkommende formidling af områdets naturmæssige og kulturhistoriske fortællinger.

Bæredygtigt byggeri

Naturcenteret skal i sit arkitektoniske udtryk harmonere med EnergiCenter Voldparken og planerne for udbygningen heraf. Samtidig skal bygningen i sit formmæssige udtryk spille sammen med den omgivende natur. Bæredygtighed i byggeriet skal sikre minimale driftsomkostninger til el og varme. Herudover bør et urbant naturcenter indtænke en meget stor grad af bæredygtighed i materialevalget. Udover livscyklusaspektet vil det bæredygtige materialevalg og de håndværksmæssige teknikker, der kendetegner bæredygtigt byggeri erfaringsmæssigt give godt indeklima og en indbydende atmosfære.

Beliggenhed

Naturcenteret er i udgangspunktet skitseret til at ligge i forlængelse af en multihal, der ønskes etableret på EnergiCenter Voldparken. Naturcenter-arbejdsgruppen har i forbindelse med forberedelserne til det kommende lokalplansforslag, som bevillingen til multihallen har igangsat foreslået en alternativt placering af naturcenteret på EnergiCenter Voldparkens matrikel. Begge placeringer er skitseret på næste side.

MODEL 1

Naturcenteret placeres som foreslået i *skitseplanen for Energi-Center Voldparken*. Naturcenteret danner indgang til Energicenteret fra Åkandevej.

Naturcenteret etableres i to etager således at der skabes udsyn over Utterslev Mose

Der skabes mulighed for at etablere mindre vandhuller op af Naturcenteret, således at man indefra via glasarealer kan betragte vandmiljøerne.

Der etableres nyt muldvarpeland på det samlede areal nord for gymnastiksalene.

Der etableres en række depotrum og værksteder på nordsiden af gymnastiksalene.

Der skabes et sammenhængende forløb mellem naturcenteret og muldvarpelandet.

Fordele:

Tæt på Energicenterets andre faciliteter; køkkenet, mødelokaler, toiletter

Udsigt over Utterslev Mose i en toplans bygning

Sandsynligvis enklere og billigere at bygge naturcenteret, hvis den nye multihal forberedes til at modtage et nyt gavl/indgangsparti i form af naturcenteret.

Ulemper:

Stor afstand mellem naturcenterbygning og aktivitetsområde

Sandsynligvis vanskeligere at få skabt et naturcenter hvis arkitektur og bæredygtighedsprofil er nyskabende

MODEL 2

Naturcenteret etableres hvor der i dag ligger en daginstitution på dispensation.

Der skabes mulighed for at etablere mindre vandhuller op af Naturcenteret, således at man indefra via glasarealer kan betragte vandmiljøerne.

Der etableres nyt muldvarpeland på det samlede areal nord for gymnastiksalene.

Der etableres en række depotrum og værksteder på nordsiden af gymnastiksalene.

Fordele:

Et fritliggende naturcenter giver mulighed for at designe en mere unik bygning

Et stort aktivitetsområde lige uden for naturcenteret skaber større sammenhæng i det pædagogiske indhold og i organisering heraf.

Ulemper:

Sværere at trække på køkkenfaciliteter og mødelokaler i den centrale ECV krop

Et vandhus

Det urbane naturcenter i Husum skal være det sted hvor man kan opleve ferskvandets, spildevandets og regnvandets københavnske kulturhistorie.

Et urbant naturcenter placeret der hvor Vestvolden møder Utterslev Mose vil meget naturligt have netop disse to grønne områders kulturhistoriske og naturmæssige fortællinger i centrum for formidlingsaktiviteterne.

Der var på idéudviklingsseminaret en klar tilkendegivelse af at det kunne være interessant at profilere naturcenteret på at være det sted, hvor man kan komme helt tæt på det københavnske ferskvandssystem. I disse år er der meget fokus på at få reetableret det flise- og rørbelagte net af åer. Det er en superinteressant historie om åerne og søerne som ferskvandforsyning, som spildevandstekniske anlæg og frem til at blive centrale rekreative og økologiske korridorer samt en vigtig rolle i at håndtere de stigende regnmængder (klimatilpasning). Formidlingen af det københavnske ferskvandssystem kunne udover traditionelle virkemidler som plancher og film bestå i udendørs vandlegeområder og en interaktiv model hvor man på sansekon-

kret vis kan opleve det københavnske ferskvandssystem i sin helhed.

På ferskvandsceneret i Silkeborg er det etableret uden-dørs vandmiljøer, og livet i disse kan betragtes gennem glaspartier indefra. Et lignende idé ønsker arbejdsgruppen at arbejde i relation til det urbane naturcenter i Husum.

Der er således tale om permanente udstillinger og installationer, og man kunne i den forbindelse undersøge hvordan man med designet af naturcenteret kan synliggøre regnvandshåndteringen, evt også spildevandshåndteringen (rodzoneanlæg) mv. Også muligheden for at integrere vandet fra Utterslev Mose / Fæstningskanalen som arkitektonisk element /store akvarier, vandsøjler etc) for at synliggøre det biologiske liv og mangel på samme kan være en formidlingsramme.

De mangeartede visualiseringer af vandets veje med et åbent aktivitetstilbud vil være interessante for skolebørn, for byens borgere, turister og kursister.

Opdagelsesture

Vestvolden og moserne rummer en enorm ressource af interessante fortællinger, opdagelser og oplevelser. På Vestvolden kan de restaurerede militære anlæg danne afsæt for et væld af oplevelser med fokus på både kulturhistorien og samtidskulturen. Vandet i Fæstningskanalen og i Utterslev Mose samt dyre- og planteliv rummer et stort uudnyttet oplevelsesmæssigt potentiale. For at udnytte dette potentiale skal der skabes en række opdagelsesture, naturskattejagter og formidlingsposter i området, der ansporer både institutioner og familier til at gå på opdagelse i området og på en og samme tid få motion, viden og fælles oplevelser i et område som rummer meget mere end man ved første øjekast forestiller sig.

” På det lokale niveau har volden en særlig værdi for børn og unge som arena for vilde lege og mål for forskelligartet opdagelsesfærd.” (Plejeplanen for Vestvolden)

Udviklingsprojekter:

Fiskeri:

Naturcenteret skal understøtte udviklingen af en lystfiskerkultur, der forener friluftsliv med naturgenopretning og pleje af fiskepladser.

Vandaktiviteter

Vandet i fæstningskanalen og moserne i området udgør et kæmpe uudnyttet oplevelsesmæssigt potentiale. Der skal arbejdes på at opnå dispensationer fra natur/kulturarvsfredningen i forhold til tillade sejlads med kanoer og tømmerflåder på særlige, afgrænsede strækninger i området.

Istandsættelse af de militære anlæg

Istandsættelsen af de militære depoter og bygninger langs Husumvold er et projekt som Brønshøj-Husum Lokaludvalg allerede er engageret i. De istandsatte anlæg vil kunne

danne afsæt for en lang række kultur- og naturformidlingsaktiviteter i den del af Vestvolden, som Københavns Kommune har ansvar for.

Naturpleje

Afgræsning med dyr giver et mere varieret landskab med et større naturindhold og derudover kan det give fine oplevelser for både dem der tager sig af dyrene og dem som oplever dem på deres vej. Det samme gælder leslåning (høslæt). Såvel høslæt og afgræsning med dyr er vigtige elementer i plejeplanerne for Utterslev Mose og Vestvolden. Der er med andre ord rigtige gode argumenter for at udpege konkrete områder, få etableret flere græsnings- og høslætlaug og indgå partnerskabsaftaler med Københavns Kommune og Naturstyrelsen.

Digital formidling

Det skal undersøges hvilke af de mange koncepter til digital kultur- og naturformidling / naturskattejagter det vil give bedst mening at arbejde videre med: Friluftsrådets ”Put Danmark i lommen” Dansk Orienterings Forbunds ”Findveji” Naturstyrelsen: <http://www.fodsporet.dk/>; Skoletjenesten mobilspil (Vestvolden Hvidovre).

Drift

Lokale kulturinstitutioner, biblioteker, det lokale foreningsliv, rollespilsklubber, fåregræsser- og høslætlaug er med til at definere indholdet i området. Der vil være en del arbejde i at udarbejde programmer og formidle kendskabet til opdagelsesruterne

Selve naturcentret kan være udgangspunkt for oplevelsesturene, men de kan også tages uafhængigt heraf fra tilstødende områder. Mobile apparater kan lånes på naturcentret.

Byhaver og græsningslaug

Naturhuset som primus motor for etableringen af byhaver, skolehaver og græsningslaug i området.

Etableringen af byhaver i det offentlige rum, af dyrkningshaver i den almene boligsektor, af biavlforeninger og græsningslaug er fænomener der vinder frem i bybilledet – også i Husum. Der er tale om en voksende social bevægelse der på en og samme tid bidrager til byens forgrønnelse, sansemættede oplevelser og skabelsen af nye fællesskaber. Byhaverne kan etableres på friarealer i et alment boligområde, på en tomt, i et gårdrum, på de flade tage eller i renden af et sportsanlæg.

I forbindelse med naturplejen på såvel Vestvolden som Uterslev Mose er der konkrete muligheder for at etablere græsningslaug med får og i nogle tilfælde også kvæg. Disse laug kan enten forankres i nogle af områdets institutioner som led i det boligsociale arbejde eller blandt en kreds af interesserede borgere som vi kender det fra Uterslev Græsningslaug. Udover at bidrage til skabelsen af nye naturtyper med større biologisk mangfoldighed, vil tilstedeværelsen af husdyr i området give området nye oplevelseskvaliteter og skabe meningsfulde fællesskaber omkring pasning og spising af dyrene. Det samme gælder biavl, der som det har vist sig i forbindelse med projektet bybi, har store økologiske og sociale potentialer.

Andre forslag fra idéudviklingsseminaret:

Skolehaver: der kunne skabes dyrkningshaver for skolebørnene i området som vi kender det fra Københavns skolehaver eller projektet ”Haver til Maver”.

Ud på landet: Der knyttes bånd til gårde på landet med henblik på dyrkning, husdyrhold og gårdferier.

Fællesspisning med afsæt i den lokalt producerede mad. Etablering af udekøkkener. Bruge bålsteder på volden og i mosen samt de bålhytterne på Energicenteret

Villahaverne: Der er et stort naturindhold i villahaverne, men også store potentialer ift at øge den biologiske mangfoldighed og udvikle bæredygtige havepraksisser. Endvidere kan der skabes koblinger mellem de erfarne villahaveejere og nye haveejere i de almennyttige boligafdelinger.

Kompetencecenter for skolelærer og pædagoger:

Det urbane naturcenter vil kunne være mødested for nye måder at arbejde med pædagogiske indlæringsmetoder i udemiljøer. Det kan skabe en mere varieret skoledag for børn til gavn for koncentrationsevenen og behovet for bevægelse. Undervisning i naturen kan tænkes på tværs af fagligheder i skolen. Det urbane naturcenter vil kunne fungere som et rum for erfaringsudvikling mellem naturvejledere, pædagoger og skolelærere.

Aktivitetsområde på ECV / Muldvarpeland

Et aktivitetsområde med bålhytter og friluftsaftener vil såfremt det forbindes med naturhuset fungere som et vigtigt supplement til og forbindelsesled mellem naturcentret og den bynære natur langs vold og mose.

Som erstatning for det såkaldte 'muldvarpeland' hvorpå en kommende multihal skal etableres er der planer om at græsarealet nord for Energicenteret omdannes til et nyt aktivitetsområde med bålhytter, udekøkkenfaciliteter, naturlegeplads. Endvidere kunne der være plads til mindre dyrehold og have dyrkning.

Med mindre at det urbane naturcenter ender med at blive etableret på nordsiden af gymnastiksalen direkte mod dette nye aktivitetsområde, skal der skabes en korridor mellem naturcenteret og det nye aktivitetsområde langs Åkandevej.

Målgrupper

I dagtimerne skal dette aktivitetsområde henvende sig til skoler og daginstitutioner med mulighed for have dyrkning, madlavning, leg og læring. Området skal af den grund være indhegnet.

I eftermiddagstimerne og de tidlige aften timer skal aktivitetsområdet åbne sig for foreningslivet og klubberne i området og først og fremmest i forhold til at bruges udekøkkenfaciliteter og bålhytter.

I weekenden vil aktivitetsområdet kunne bruges af lokale borgere, familiekubber m.v.

Hvad skal der gøres?

Arbejdsgruppen indleder drøftelser med udflytterbørnehaverne (BUF) og spejderne med henblik på sammen at få skitseret, hvordan et nyt aktivitetsområde kunne tage sig ud.

Økonomi

Midler til erstatning af det eksisterende muldvarpeområde vil blive indarbejdet i Multihalprojektet eller på anden vis indtænkt i det samlede projekt. Nye faciliteter vil blive genstand for ansøgninger til friluftsrådet og andre offentlige og private fonde og puljer.

Samarbejdspartnere ift. etablering

EnergiCenter Voldparken
Områdefornyelse Husum
Børne- og Ungdomforvaltningen
Kultur- og Fritidsforvaltningen
Spejderne

Sammenhænge med andre projekter og planer

Den Grønne Stiforbindelse er planlagt til at løbe langs den vestlige side af aktivitetsområdet.

Drift

Aktivitetsområdet bør drives i et samarbejde mellem naturhuset, BUF og de centrale foreninger. En ordning som Skovhjelperne bør i den forbindelse overvejes.